

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštino vred
in v Mariboru s pošilja-
njem na dom
za celo leto 3 gl. — kr.
„ pol leta „ 60 „
„ četrt leta „ 80 „
Naročnina se pošilja
opravništvu v škofjsk.
poslopju (Bischofhof.)
Deležniki tisk. društva
dobivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste
prodaja knjigar Novak
na velikem trgu
po 5 kr. — Rokopisi
se ne vračajo, nepla-
čani listi se ne spre-
jemajo. —

Za oznanila se pla-
čuje od navadne vrsti-
ce, če se natisne en-
krat, 8 kr., dvakrat 12
kr., trikrat 16 kr.

Težave kmetijskega stanu v liberalni dobi.

(Knez Alojzij Liechtenstein.)

II. Kdo je kmet? Kdo pripada kmetickemu prebivalstvu? Ne vsak poljedelec je že kmet, ne sleherno poljedelsko prebivalstvo je kmetickemu stanu prištevati. Marveč kmet je tisti poljedelec, kateri je ob enem posestnik zemljišča, katero obdeluje. Le poljedelsko prebivalstvo, kolikor ga na lastnih tleh prebiva in lastno zemljo obdeluje, pripada h kmetickemu stanu. Lastništvo pri zemljiščih je pa dvojno. Ali imajo vsi kmetje ene občine do vse zemlje skupno lastniško pravico, ali pa poseda vsak svoj poseben, večji ali manjši, kos zemlje kot osebno lastnino. Prvi način je bil nekdanj po vsej Evropi navaden, sedaj ga nahajamo še na Ruskem in pri jugoslovjanskimi zadrugah; drugi način je pa pri nas in drugod po Evropi splošen. Nekdanj v srednjem veku so nad kmetickimi posestniki uživali neko vrhovno, pravno ali juridično nadoblast ali lastniško pravico: vladar, plemstvo, duhovščina, mesta, sploh tako zvani gospodje ali grajščaki. To nadlastništvo gospodarstvenskega stanja kmetom bistveno ni spreminjalo. Človek, ki je zemljo v potu svojega obraza obdeloval, je tudi pridelani sadež shranil in užival, le nekateri, večji ali manjši, delež je kot davek oddajal za vzdrževanje gosposke. Te razmere so se razvile v srednjem veku z feudalstvom ali grajščastvom vred, ki je pa polagoma po večih deželah popolnem propalo, najpoprej na Italijanskem. Tukaj so mestjani po srečni kupčiji v jutrove dežele obogateli. Kmalu so začeli vunkaj na deželo grabiti in posestva nakupovati, jih v velika posestva — latifundije — zlagati in po najemnikih obdelovati. Tako je zginil ves kmeticki stan. Na Italijanskem ni kmetov, ampak so sami veliki posestniki in najemniki — Pächter. Blizu jednako se je godilo na Angležkem, kder so pred 3 stoletji grajščaki začeli svoje podložnike izganjati, iz posestev pa velike pašnike za ovce napravljati, ker je ovčja volna zarad velikih suknarnic v sosednji Flandriji bila jako draga in

je torej grajščake močno bogatila. V teku 3 stoletij je bil kmeticki stan uničen in že l. 1820 v Šotlandiji do zadnjega iztrebljen. Podobne razmere najdemo v Holšteinu in v Meklenburškem; veliko posestvo je kmeticki stan požrlo. Toda po nekaterih drugih deželah se je kmeticki stan temu srečno uprl ter grajščastvo prebil; zlasti v Avstriji se je pod modrim in blagovoljnim varstvom od strani cesarske hiše krepko podpiran, trdno ukrepil in vtvrdil; čedalje bolj je umel velika posestva grajščakov krčiti in v ožje meje zavračati, posebno v hribovitih krajih, kder se je mnogo manjših posestnikov naselilo. Leta 1848—1849 se jim je še sitna desetina, tlaka in rabota odpravila in stanje mnogo polajšalo, ko jih nebi bila prišla stiskavat nova nadloga — velike dače, katere so sedaj začele občutljivo naraščati. Smemo reči, da se našim kmetom stanje od leta 1850. naprej do 1860. ni znatno ne polajšalo pa tudi ne shujšalo. Ali vse drugače je od l. 1860 naprej, ko je liberalizem zavladal. Čedalje več in hujših znamenj se prikazuje, katere pričajo, da kmeticki stan očitno propada. Posestniki v hribovitih krajih začenjajo njive popuščati, ker ni za čem delavcev plačevati; sedaj se lotijo gozdov in jih neusmiljeno posekavljajo, ker od drugod nimajo dobiti toliko denarjev, da bi najpotrebniše stroške pokrili; naposled predajo posestvo, primejo za potno palico in zapustijo dom svojih očetov ter se preselijo drugam; večjidel se raztepejo v mesta, trge in fabrike kot delavci ali težaki, hlapei in dekle. Dežela pa postaja prazna in pusta; velika posestva nastajajo, pašne in grmovje zarašča, kder so prej bila ljudnata selišča srečnih hribovskih kmetovalcev! V bolj rodovitnih krajih, po planjavah in dolinah, kder bi pridelek vendarle moral trud in delo kmeta obilo poplačevati, pa opazujemo sedaj prikazni, katere morajo vsakega domoljuba globoko v srce zaboleti. Vkljub trdeji marljivosti, vkljub temu, da je že z malim zadovoljno, je našo kmeticko ljudstvo vendarle močno zadolženo, po oderuhih nesramno odrto; tropoma se po dražbah iz posestev izganja. Draga hiša očetov, mili

stari dom, podedovana streha, ljubljena zemlja, ki je prednikom dajala kruha, od roda do roda, je sedaj ponižana v predmet nevrednega, prav judovskega barantanja in eiganjenja ter se za njo oderubi in denarni mogotei nesramno pipljejo. Cela vrsta liberalnih naprav ruši krepko naše kmetско ljudstvo, da bo v par desetih let iz njega samo revno poljedelsko nemaništvo ali proletarijat. Prevažna vrsta našega prebivalstva, ki daje deželi kruha, cesarju pa vojakov, postaja siromašna, nestalna, na vse premožnike sridita svojat, državi in sploh človeški družbi sama zadrega in nesreča. In vendar nam kaže zgodovina, da nikakor ni težko, kmetški stan deželi pridobiti ali ga ohraniti. V ta namem ni treba ne globoke filozofije, ne visoke državniške modrosti, še celo kmetijskih šol ali ministra za poljedelstvo ne: treba je le zdrave pameti. Kmet ni prisiljena rastlina, katerej se v rastlinjaku skozi šipe solnčne svetlobe, skozi okenske zrake in v loncih zemlje odmerja. On ni povrtna sadika zavolj lepšega, katero vitnar poljubno presaja. Kmet je hrast, ki ne zahteva nobene izredne postrežbe, če ga ljudje le pri miru pustijo. Kakor hrast je kmet zadovoljen, če ima nad seboj prosto sveto nebo in pod seboj toliko zemlje, kolikor nje obsenčiti zamore. On hoče rasti, kder je prvič svojo kal pognal in nepremakljiv ostati na zemlji, v katerej ima svoje korenine.

Slavna gospoda, očitno je: kmetški stan propada. Ali če propade on, propade vsa država. Da se temu v okom pride in kmet propada okovarje, treba je, da se mu zopet privošči dvoje: 1) lastnina in naseljenost; lastnina popolna in cela, brez dolgov; naseljenost gotova in trpežna od roda do roda, dokler mu bo dedičev kaj. Sicer so pa težave, pod katerimi sedaj kmet v Avstriji vzdihuje, trojne: dače, dolгови in slaba cena kmetijskim pridelkom.

(Konec prihi.)

Resolucije ali sklepi

splošnega shoda avstrijskih katoličanov na Dunaju
meseca maja 1877.

E. Šola.

I. Katoliški stariši so pri svoji vesti dolžni, skrbeti za to, da se njihovi otroci izreajo v katoliške kristijane, t. j. da se krščansko prepričanje utrdi v njihovem duhu in srcu dovolj močno, tako da jih potem vodi celo življenje.

Vsled tega imajo dolžnost pa tudi pravico tirjati, da so šole in gojilnice, kamor so popolnem ali vsaj deloma prisiljeni svoje otroke pošiljati, katoliške in tako vravnane, da učitelji tam nameščeni in učila, ki se tam rabijo, ugaajajo temu značaju in da so pod cerkvenim nadzorstvom in vodstvom.

Brezversko, obligatno (zavežno ali zapovedano) državno šolstvo, za katero si sedaj prizadeva liberalna stranka, kakor povsod, tako tudi pri nas

in ki se je po deželah ogerske krone do sedaj v postavodajavo vrinolo v manjši meri, pa se po drugih avstrijskih kraljestvih in deželah dosledno čedalje bolj in bolj upeljuje in izpeljuje, je v načelu zoper opravičene tirjatve katoličanov in jih prav krivično in hudo obtežuje po dvojnem prisilstvu, ker jih namreč sili prvič, da pošiljajo svoje otroke v brezverske šole in drugič, da morajo brezverske šole sami vzdrževati.

Ker so šole brezverske, prikažejo se ti-le hudi nasledki:

1. Umeščajo se učitelji brez ozira na njih versko izpovedanje in versko prepričanje ter se jim izroča poduk katoliške mladine tudi v cerkvenih predmetih.

2. Iz ljudske šole se odpravlja katoliška molitev in vsa znamenja krščanskega mišljenja.

3. Iz učnih knjig in beril se izbrisiuje vse, kar po katoličanstvu dahne.

4. Vodstvo in nadzorništvo se izroča oblast-nijam in osebam, pri katerih umeščenju in odbiranju ni zagotovljeno, da se bo ozir jemalo na njih versko prepričanje, marveč je vsako poroštvo za ta ozir načelno izključeno.

Iz tega se pa razvija še naslednje zlo:

1. Poduk v veri se na ljudskih in srednjih (gimnazijah in realkah) šolah krati in obtežuje.

2. Verske vaje se učencem otesnujejo.

3. Učenci se ne smejo udeleževati cerkvenih šeg (obredov) zunaj šole, cerkvene družbe so jim prepovedane.

4. Obtežena in zabranjena je naprava katoliških privatnih šol in delavnost duhovnih redov pri odgoji in poduku.

Iz tega se razvidi bližnja nevarnost, da napreduje razkristjanjenje katoliške mladine.

Vsled tega se spoznava, da imajo katoličani ne le pravico, marveč da so pri svoji vesti dolžni prvič delovati z vsemi pripuščenimi sredstvi, da se v okom pride ne le posameznim hudim nasledkom, ki izvirajo iz brezverske šolske sisteme, ampak da se tudi ta šolska sistema odpravi, drugič pa nasproti ravnati prizadevanja, ki meri na to, da bi se izročila uravnava in vodstvo vsega šolstva in učilstva državnej oblasti in državnim organom.

II. Katoličanom vseh dežel našega cesarstva se naslednje priporoča v resno premišljevanje:

1. Prizadevati se je treba

- za svobodno napravljanje in razvijanje katoliških učilnic pod cerkvenim nadzorništvom, vzlasti takih ljudskih šol, učiteljskih pripravnišče in srednjih šol. Taka avtonomija (samostalnost) za šole in učilnice bo tudi podajala moralno varuštvo zoper to, da se ne bode javni poduk po nekrščanski zlorabil za politične in strankarske namene posebno pa, da se po deželah, kder stannjejo različne narodnosti, ne bode zatiral domač jezik.
- Da se povrne katoliški značaj šolam in učilnicam, ki so bile ustanovljene kot katoliške in ki